

ФІЛОСОФСЬКІ КОНЦЕПЦІЇ:
ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

DOI 10.33930/ed.2019.5007.43(1-3)-1
УДК 130.123.3:316.3.071.2](045)

ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЛЮДИНИ ЯК РУШІЙНА СИЛА
РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА
HUMAN CREATIVE POTENTIAL AS A DRIVING FORCE OF MODERN
SOCIETY

Б. В. Новіков
О. О. Потіщук
Т. В. Бубон

Актуальність теми дослідження. В сучасному світі творчість являє собою особливий вид діяльності направлений на створення абсолютно нових невідомих до цього часу духовних або матеріальних здобутків. В процесі цієї діяльності народжується творча особистість, яка не тільки створює щось абсолютно нове але й вправно змінює навколишню реальність прилаштовуючи її до своїх соціальних потреб.

Постановка проблеми. Актуалізація творчого потенціалу особистості на його подальший вплив на розвиток сучасного суспільства є пріоритетною задачею. Важливим завданням такого впливу є активізація ресурсів творчої особистості в вирішенні сучасних проблем, а також висвітлення феномену творчого потенціалу в контексті сучасного суспільства. Людина як творча особистість виступає рушійною силою розвитку сучасного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведене дослідження спонукало звернутися до робіт вітчизняних та зарубіжних науковців присвячених філософським засадам розвитку творчості та творчого потенціалу особистості як рушійної сили соціального розвитку. Проблема творчості досліджена у наукових працях С. Аверінцева, Б. Ананьєва, Г. Батіщєва, М. Бердяєва, В. Біблера, В. Векслера, Л. Віготського, П. Капиці, Г. Кедрова, М. Когана, П. Кравчук, І. Кучерявого, В. Матюшкіна, М. Мойсе-

Urgency of the research. In the modern world, creativity is a special kind of activity aimed at creating completely new spiritual or material achievements that have not been known before. In the process of this activity, a creative personality is born who not only creates something completely new but also skillfully changes the surrounding reality to adapt it to his or her social needs.

Target setting. Actualization of the creative potential of the individual for its further influence on the development of modern society is a priority task. An important task of such influence is to activate the resources of a creative personality in solving modern problems, as well as to highlight the phenomenon of creative potential in the context of modern society. A person as a creative person is the driving force behind the development of modern society.

Actual scientific researches and issues analysis. The study prompted us to turn to the works of domestic and foreign scholars devoted to the philosophical foundations of the development of creativity and the creative potential of the individual as a driving force for development in the modern world. The problem of creativity has been studied in the scientific works of S. Averintsev, B. Ananiev, G. Batishchev, N. Berdyaev, V. Biebler, V. Wexler, L. Vygotsky, P. Kapitsa, G. Kedrova, M. Kogan, P. Kravchuk, I. Kucheriavui, V. Matiushkin, M. Moiseev, V. Ovchynnikov,

ева, В. Овчиннікова, О. Половинкіна, Я. Пономарьова, Е. Фромма, А. Хуторського, В. Шинкарука та інших. Важливими для нашого дослідження стали наукові доробки українських учених: В. Андрущенко, М. Бойченка, Л. Горбунової, Е. Герасимової, В. Заблоцького, В. Ільїна, М. Михальченка, І. Надольного та інших.

Творчість як соціально-філософський феномен розглядається у роботах О. Гопки, В. Моляка, О. Музики, Б. Новікова, З. Самчука, В. Холоденко, Л. Яременко.

Постановка завдання. Метою дослідження є вплив творчого потенціалу особистості на формування та розвиток сучасного суспільства. Слід розглянути соціально-філософські засади формування творчого потенціалу та особливо звернути увагу на взаємозв'язок творчої особистості з розвитком та формуванням нових реалій.

Виклад основного матеріалу. Поняття творчість багатогранне саме тому його дослідження відбувається в різних площинах. Але слід звернути увагу на філософський аспект творчості. Оскільки саме філософія феномен творчості розкриває з точки зору онтологічного змісту та породження чогось нового.

Платон наголошував, що плід божої творчості – це світобудова, яка базується на божественному спогляданні, що в свою чергу, в процесі людської творчості виявляється як розумне. Ця ідея була розвинена у як “творіння з ніщо”, яке виправдовувало ідею божественного творіння світу у сфері чистого духу.

Слід звернути увагу, що філософи доби Середньовіччя розглядали поняття творчість у двох аспектах: теїстичному та пантеїстичному. В основі першого лежить розуміння творчості як веління божественної особистості – Бог є творцем світу і людини, крім того, він не тільки створив світ, але й завдяки божественному провидінню керує ним. В основі другого аспекту творчості лежить скоріше платонівське розуміння творчості як розуму, що

O. Polovynkin, Y. Ponomarev, E. Fromm, A. Khutorskyi, V. Shynkaruk, and others. Important for our study were the scientific works of Ukrainian scholars: V. Andrushchenko, M. Boychenko, L. Horbunova, E. Gerasymova, V. Zablotskyi, V. Ilyin, M. Mikhalchenko, I. Nadolnyi and others.

Creativity as a socio-philosophical phenomenon is considered in the works of O. Hopyka, V. Molyako, O. Muzyko, B. Novikov, Z. Samchuk, V. Kholodenko, L. Yaremenko.

The research objective. The purpose of the study is to analyze the impact of the creative potential of an individual on the formation and development of modern society. It is necessary to consider the socio-philosophical foundations of the formation of creative potential and to pay special attention to the relationship of the creative personality with the development and formation of new realities.

The statement of basic materials. The concept of creativity is multifaceted, which is why it is studied in different ways. But we should pay attention to the philosophical aspect of creativity. Because it is philosophy that reveals the phenomenon of creativity in terms of ontological content and the generation of something new.

Plato emphasized that the fruit of God's creativity is the world order, which is based on divine contemplation, which in turn is revealed as reasonable in the process of human creativity. This idea was developed as “creation out of nothing”, which justified the idea of the divine creation of the world in the realm of pure spirit.

It should be noted that philosophers of the Middle Ages considered the concept of creativity in two aspects: theistic and pantheistic. The former is based on the understanding of creativity as the command of a divine personality - God is the creator of the world and man, and he not only created the world but also controls it through divine providence. The latter aspect of creativity is based on the Platonic understanding of creativity as the mind contemplating itself.

Creativity is a social phenomenon; it is not possible without a carrier, that is, an individual or society as a whole. An

споглядає сам себе.

Творчість виступає соціальним феноменом, вона не можлива без носія, тобто індивіда або суспільства в цілому. Індивід, в свою чергу, розкривається саме через творчість, він має певний творчий потенціал, можливості, що встановлюють його здатність до творчості. Крім того, творчий потенціал є важливим ресурсом для здійснення творчої діяльності. Також важливо врахувати, що творчість може розглядатися у різних масштабах і в різних сферах життєдіяльності людини. Поняття "творча людина" означає не тільки наявність творчого потенціалу, а й здібність використовувати цей потенціал для здійснення творчих задумів.

Таким чином, здатність індивіда до перетворення навколишньої реальності, тобто соціально-культурного середовища, можлива за умови наявності творчого потенціалу.

Творчий потенціал, зі свого боку, характеризується сукупністю творчих здібностей, особливостей творчого мислення та внутрішніх ресурсів людини. Слід зауважити, що творчість та творчий потенціал є ключовими факторами успіху у сферах, де необхідно застосовувати творчі підходи, наприклад наука, філософія, мистецтво тощо. Важливо підтримувати та розвивати творчі здібності людей, щоб вони створювали нові ідеї та продукти, які будуть змінювати світ навколо нас. Таким чином, протиріччя які виникають між суспільством та окремою особистістю у вирішенні суспільних проблем, допоможе подолати саме актуалізація творчого потенціалу особистості.

Висновки. Творчий потенціал є однією з ключових рушійних сил розвитку сучасного суспільства. Він визначає не тільки науковий та технічний прогрес, але й культурні та соціальні зміни. Творчість дозволяє людям відкривати нові можливості та знаходити нестандартні рішення проблем. Отже, розвиток творчого потенціалу повинен бути пріоритетною ціллю будь-якого суспільства.

individual, in turn, reveals himself or herself through creativity; he or she has a certain creative potential, capabilities that establish his or her ability to create. In addition, creative potential is an important resource for creative activity. It is also important to take into account that creativity can be considered on different scales and in different spheres of human activity. The concept of a "creative person" means not only the presence of creative potential, but also the ability to use this potential to implement creative ideas.

Thus, an individual's ability to transform the surrounding reality, i.e. the socio-cultural environment, is possible only if he or she has creative potential.

Creative potential, in its turn, is characterized by a combination of creative abilities, peculiarities of creative thinking and internal resources of a person. It should be noted that creativity and creative potential are key success factors in areas where creative approaches are required, such as science, philosophy, art, etc. It is important to support and develop people's creative abilities so that they create new ideas and products that will change the world around us. Thus, the contradictions that arise between society and individuals in solving social problems can be overcome by actualizing the creative potential of the individual.

Conclusions. *Creativity is one of the key driving forces behind the development of modern society. It determines not only scientific and technological progress, but also cultural and social changes. Creativity allows people to open up new opportunities and find innovative solutions to problems. Therefore, the development of creative potential should be a priority goal of any society.*

Ключові слова: творчість, творча особистість, творчий потенціал особистості, творча діяльність.

Keywords: creativity, creative personality, creative potential of a person, creative activity.

Актуальність теми дослідження. В сучасному світі творчість являє собою особливий вид діяльності направлений на створення абсолютно нових невідомих до цього часу духовних або матеріальних здобутків. В процесі цієї діяльності народжується творча особистість, яка не тільки створює щось абсолютно нове але й вправно змінює навколишню реальність прилаштовуючи її до своїх соціальних потреб. Отже, вирішення проблеми творчого потенціалу особистості викликана необхідністю формування творчої особистості виникнення якої дозволяє здійснювати творчу діяльність та бути готовою до самореалізації. Оскільки кожна людина має творчі здібності та готовність до саморозвитку, творчий потенціал можна вважати рушійною силою розвитку цивілізації. Саме розробка проблеми формування та розвитку творчого потенціалу в сучасних умовах дає змогу вирішувати багато проблем сучасного суспільства.

Постановка проблеми. Актуалізація впливу творчого потенціалу особистості на розвиток сучасного суспільства є пріоритетною. Важливими критеріями такого впливу є активізація ресурсів творчої особистості в вирішенні сучасних проблем, а також висвітлення феномену творчого потенціалу в контексті сучасного суспільства. Людина як творча особистість виступає рушійною силою розвитку сучасного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведене дослідження спонукало звернутися до робіт вітчизняних та зарубіжних науковців присвячених філософським засадам розвитку творчості та творчого потенціалу особистості як рушійної сили розвитку в сучасному світі. Проблема творчості досліджена у наукових працях С. Аверінцева, Б. Ананьєва, Г. Батіщева, М. Бердяєва, В. Біблера, В. Векслера, Л. Виготського, П. Капиці, Г. Кедрова, М. Когана, П. Кравчук, І. Кучерявого, В. Матюшкіна, М. Мойсеєва, В. Овчиннікова, О. Половинкіна, Я. Пономарьова, Е. Фромма, А. Хуторського, В. Шинкарука та інших. Важливими для дослідження стали наукові доробки українських учених: В. Андрущенко, М. Бойченка, Л. Горбунової, Е. Герасимової, В. Заблоцького, В. Ільїна, М. Михальченка, І. Надольного та інших.

Творчість як соціально-філософський феномен розглядається у роботах О. Гопки, В. Моляка, О. Музики, Б. Новікова, З. Самчук, В. Холоденко, Л. Яременко.

Постановка завдання. Метою дослідження є вплив творчого потенціалу особистості на формування та розвиток сучасного суспільства. Слід розглянути соціально-філософські засади формування творчого потенціалу та приділити увагу взаємозв'язку творчої особистості з розвитком та формуванням нових реалій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття творчість багатогранне, саме тому його дослідження відбувається в різних площинах. Але нас цікавить саме філософський аспект творчості. Оскільки саме філософія феномен творчості розкриває з точки зору онтологічного змісту та породження чогось нового.

Філософський контекст поняття “творчість” сягає давнини. Представники філософії ідеалізму доби Античності розглядали “творчість як некероване, несвідоме, що приходить до людини. Так, наприклад, творчість в поглядах античних мислителів виступає в двох формах: як дещо божественне – акт

народження (творіння) космосу і як людське мистецтво, ремесло. Одна з характерних рис античної філософії полягає в тому, що всяка діяльність, зокрема і творча, за своїм онтологічним значенням розглядається як нижче споглядання (пізнання)” [2, с. 527]. Отже, представниками даної точки зору були Геракліт та Демокріт. Слід наголосити, що важливе місце в дослідженні проблеми творчості належить істинному знанню. Воно виступає у якості вічного споглядання та незмінності буття. Діяльність, в тому числі і творча має свій початок і кінець, а процес пізнання та споглядання нескінченні.

Поняття творчості намагалися пояснити такі відомі філософи як Платон та Арістотель. Платон наголошував, що плід божої творчості – це світобудова, яка базується на божественному спогляданні, в свою чергу, в процесі людської творчості виявляється розумне. “Розуміння творчості як інноваційного процесу було закладене Платоном, який визначав її як перетворення небуття в буття. Ця ідея була розвинена у християнському богослов’ї як “творіння з ніщо”, яке виправдовувало ідею божественного творіння світу у сфері чистого духу. Але вже Арістотелем були розкриті відносність критерію нового та ефект передування будь-якій творчості умов її здійснення” [7, с. 630]. Отже, можна зробити висновок, що поняття творчості має глибоке коріння у філософії, і Платон та Арістотель, розглядали його з різних точок зору. Платон підкреслював божественність творчості та її зв'язок із світом ідеальних форм, тоді як Арістотель більше уваги приділяв процесу творення та його умовам. Разом з тим, поняття творчості є відносним, і критерії новизни та ефекту передування не є абсолютними, а залежать від умов, у яких відбувається творчий процес. Таким чином, творчий підхід до вирішення проблеми античні філософи вважали здогадом або раптовим провидінням. Таким чином, творчість, в добу Античності була частиною практичної діяльності людини.

Доба Середньовіччя поєднувала в собі два аспекти творчості: теїстичний та пантеїстичний. В основі першого лежить розуміння творчості як веління божественної особистості, а саме мотиви вибору людини, прийняття рішень тощо, все те, що не підвладне розуму. В основі другого аспекту творчості лежить скоріше платонівське розуміння творчості як розуму, що споглядає сам себе.

Враховуючи основні тенденції дослідження творчості в Середньовічній філософії, слід зазначити, що творчість розглядається в межах історичного процесу. Тогочасні філософи вважають, що саме історія допомагає людині осягнути конечність життя. Так, наприклад, Тома Аквінський розглядає творчість як “добро в завершеності, як розум, що вічно спостерігає сам себе. Людська творчість у християнстві розглядалася, насамперед, як творчість історії. Художня і наукова творчість, навпаки, постають як дещо другорядне. У своїй творчості людина була постійно звернена до Бога і обмежена ним, тому у Середньовіччі немає пафосу творчості, що характерне Відродженню” [2, с. 528]. Отже, можна зробити висновок, що у християнстві творчість розглядалася переважно як творчість історії, яка була пов'язана з Богом та обмежена ним. У цій творчості людина була звернена до Бога та прагнула втілювати його задуми у світі. У той же час, художня та наукова творчість розглядалися як дещо другорядне. Наприклад, Фома Аквінський розглядав творчість як добро в завершеності та як розум, що вічно спостерігає сам себе. Визначається залежність від Бога та його задумів творчість є щось неймовірне, неповторне, неіснуюче та неосяжне.

У процесі переходу від доби Середньовіччя до Відродження творчість поступово набирає форми самопізнання, що властиве людині. Оскільки саме в

цей час індивід починає ідентифікувати себе як творчу особистість, яка відокремлює себе від Творця-Бога. Творчості відродження властивий художній характер, а головним носієм являється геніальна людина. Тенденції починають змінюватися, від теологічного контексту спостерігається перехід до самого творчого процесу з наголосом на особистість яка є його частиною. Поряд зі зміною інтересу до особистості як носія творчого початку, виникає цікавість і до культури, як продукту творчості попередніх поколінь. Отже, людина починає розуміти, що вона є центром Всесвіту та являється носієм творчого потенціалу.

Наступний період в розумінні творчості відображає всі попередні тенденції пантеїстичної традиції, а також античну традицію розуміння творчості. Відомі філософи такі, як Т. Гоббс, Дж. Локк, Ф. Бекон творчість порівнювали з винахідництвом, зазначаючи, що вона – це певна влучна комбінація, скоріш за все випадкова, що включає в себе вже існуючі елементи.

Не слід залишати поза увагою, концепцію творчості Іммануїла Канта, який розглядає творчість як діяльність по перетворенню світу людиною. На його думку, в процесі перетворюючої діяльності, людина створює новий світ. І. Кант вважає, що “творчій процес і свідомість людини взаємопов’язані між собою. Трактатування творчості на ґрунті раціоналізму було розвинуто Кантом і Гегелем, які пов’язували творчість з діалектикою необхідності та свободи”. [7, с. 630]. Отже, філософ зазначає, що творчості характерна здатність до уяви, що поєднує між собою багатогранність почуттів та понять розуму. Отже, творчість міститься в основі пізнання, оскільки в творчій уяві міститься момент довільності.

Таким чином, проаналізувавши думки різних філософів щодо поняття творчості, можна зробити висновок, що творчість є складним та багатогранним процесом, який може бути трактований по-різному. Платон та Арістотель підкреслювали роль творчості у процесі створення нового, а Тома Аквінський розглядав творчість як завершене добро, яке є розумом, що спостерігає самого себе. У християнстві творчість розглядалася, насамперед, як творчість історії, а художня та наукова творчість були дещо другорядними. І. Кант та Гегель пов’язували творчість з діалектикою необхідності та свободи. Таким чином, творчість можна розуміти як процес перетворення небуття в буття, створення нового світу людиною.

Не можна не відзначити того факту, що філософи наступного історичного періоду почали розвивати такі філософські напрями як екзистенціалізм, психоаналіз та філософія життя. Прихильники цих напрямів звертали увагу на творчість як життєву енергію, якою наділена людина. Так, наприклад, З. Фрейд та К. Юнг творчість розглядали як поєднання сфер, свідомого, несвідомого та мотивації. Поряд з цим відомі представники пов’язували творче начало з потягом до життя, життєвою енергією. Розглядаючи художню творчість дослідники зазначали, що відбувається процес сублімації – витіснення. З. Фрейд вважав, що творчість має спільні характеристики зі сновидіннями та фантазією, а саме здатність до сублімації. К. Юнг, в свою чергу, сприймав роль несвідомого в становленні творчості, як першооснову творчих винаходів та виникнення нових знань. Оскільки в людині можливі лише два начала: особисте та творче, що наразі це і відрізняє нас від інших тварин.

Одним з прихильників філософії життя був В. Дільтей, який зазначав, що людина є творцем сама по собі, а саме творцем свого життя в процесі якого народжується історія. Творчість він розглядає у якості мистецтва. Поряд з цим філософ зазначає, що саме пізнання – це і поетичний дар, і водночас любов. Цей спосіб пізнання можливий тільки за наявності доброго, благого почуття.

Отже, мистецтво виступає як орган життя суспільства в цілому, що має можливість переведення розуму індивідів у почуття, фантазії тощо.

Таким чином, “спільним для філософії життя, екзистенціалізму і фрейдизму в поясненні творчості є протиставлення творчості інтелектуальному і технічному моментам, визначення інтуїтивної або екстатичної природи творчості, а носіями творчого початку є органічні процеси або екстатично-духовні акти, де індивідуальність розглядається як дещо цілісне і неподільне” [2, с. 529]. Прослідковуючи основні концепції творчості та погляд різних філософів на її формування та розвиток, слід зазначити, що творчість – це складний діалектичний процес, діяльність яка направлена на продукування нового знання та реальності, окультурення навколишнього середовища.

Суть сучасного розуміння поняття творчість полягає в тому, що відображення та активність, як важливі якості матерії, виступають відправною точкою виникнення творчого начала в людині. Творче начало в людині, тобто творча активність виступає як відображення, що відповідає сприйняттю або відчуттю суб’єкта. Поряд з цим паралельно можна зазначити, що творча дія може виступати у формі фантазії та уявлення. Таким чином, творчість – вища і специфічна форма розвитку індивіда. “Здібність до творчості виникає як наслідок удосконалення форм відображення, тобто свідомість (пізнання) є основою творчості. В свою чергу творчість виступає однією з головних функцій свідомості. Лише людська свідомість здатна, відображаючи предмет, створювати нове, що не мало місця в самій природі. Відображення, поступово розвиваючись, на вищій стадії, тобто на рівні людської свідомості, отримує якісно новий параметр – здібність до творчості. Нове виступає як відображення ідеального. Відображення – це база, основа, фундамент творчості, а творча діяльність – це здатність людини удосконалювати свої здібності відображення” [2, с. 532]. Отже, творчість як форма відображення свідомості (пізнання), досягає етапу прийняття та усвідомлення творчої проблеми яка виникає перед індивідом. На цьому етапі творча проблема стає викликом для активності свідомості, що сприяє посиленню творчого потенціалу індивіда. В цьому контексті творчість проходить етапи виникнення проблеми, прийняття творчої проблеми, породження ідей та ідеальної картини світу, застосування перевірки варіативності за допомогою практичних дій, а також втілення отриманих результатів в процесі творчої активності. Творчий потенціал у такому разі виступає як вміння постановки проблеми та її вирішення.

Як зазначає, В. Моляко, існує “парадигма стратегіальної організації творчих процесів, конкретних процесів творчої діяльності, що передбачає такі цілеспрямовані дії що дозволяють актуалізувати наявні знання, що потрібні для розуміння нової задачі, спрямувати пошук проекту розв’язання, винайти поточні технології розв’язання, застосувати ці технології в умовах нової задачі, оцінити досягнуте розв’язання. Йдеться про нову організацію діяльності, а це означає і нову особистість, оскільки ми дотримуємося тієї точки зору, що поняття особистості принципово пов’язане з її творчим потенціалом та його неодмінною реалізацією в конкретній діяльності” [5, с. 4].

Слід зазначити, що “творчий потенціал – це ресурс творчих можливостей людини, здатність конкретної людини до здійснення творчих дій, творчої діяльності в цілому. В нашому концептуальному визначенні, коли ми розглядаємо поняття “творча людина”, то маємо на увазі, що ця людина потенційно здатна до творчості. Інша річ у яких масштабах, у якому обсязі, на яких часових дистанціях, в яких сферах” [3, с. 14]. Отже, творчість виступає

соціальним феноменом, вона не можлива без носія, тобто індивіда або суспільства в цілому. Таким чином, індивід, в свою чергу, розкривається саме через творчість, він має певний творчий потенціал, можливості, що встановлюють його здатність до творчості.

В. Холоденко зазначає, що “творчий потенціал за своєю сутністю є інтегруючою якістю особистості, що характеризує міру її можливостей ставити і вирішувати нові завдання у сфері своєї діяльності, яка має суспільне значення. Тому, вимірювати творчий потенціал потрібно не тільки новизною і значущістю предметних результатів творчої діяльності, а й тими змінами в особистісній структурі суб’єкта творчості, які призводять внаслідок самовдосконалення і самореалізації особистості до змін у характері та змісті її життєвих виявів” [6, с. 23]. Крім того, творчий потенціал індивіда включає в себе такі характерні риси, як особистий та інноваційний підхід до життєдіяльності, активність під час прийняття рішень та в процесі діяльності, здатність до вирішення нових завдань за допомогою індивідуального підходу, здатність до самоаналізу та розвинутої інтуїції.

Так, наприклад, відомий американський філософ вважає, що “людина зможе стати сама собою завдяки повному розвитку індивідуальної самості, цілеспрямованій актуалізації свого потенціалу. Усвідомлення власної самості та спроможність її реалізувати, на думку мислителя, є основним джерелом її існування, творчого життєздійснення. Втрата ж самості, небажання розвивати свої первинні можливості призводять до саморуйнування. Життєва задача людини, – пише Е. Фром, – парадоксально поєднує в собі реалізацію індивідуальності і, водночас, вихід за її межі та досягнення універсальності. Отже, в наведених філософських положеннях розкривається взаємодія людини з навколишнім світом та іншими людьми в процесі її особистісного, творчого зростання, яка є реальним простором для реалізації людиною власних творчих резервів, а також їх поповнення та збагачення” [1, с. 12]. Крім того, життєва задача людини передбачає не тільки реалізацію її індивідуальності, але й прагнення досягти універсальності, що забезпечується взаємодією з навколишнім світом та іншими людьми. Така взаємодія сприяє особистісному, творчому зростанню, яке є можливістю для реалізації творчих резервів людини та їх подальшого розвитку. Е. Фром зазначає, що життєва задача людини є парадоксальною, оскільки вона містить у собі дві протилежності, а саме індивідуальність та універсальність, але саме в їх поєднанні полягає можливість реалізації людського потенціалу. Таким чином, здатність індивіда до перетворення навколишньої реальності, тобто соціально-культурного середовища, можлива за умов наявності творчого потенціалу. Оскільки саме він сприяє саморозвитку індивіда, а також створенню нового не лише в суспільстві, а й в самому собі.

На думку дослідника Л. Яременко, саме “креативність характеризує творчість, здатність до творчої дії, потенціал, внутрішній ресурс людини, а творчий потенціал можна визначити як потенційну креативність, сукупність творчих здібностей особистості, особливостей її творчого мислення” [8, с. 119]. З цитати Л. Яременка випливає, що креативність та творчий потенціал є важливими характеристиками творчості та творчої дії людини. Креативність описує здатність до нестандартного мислення та знаходження неочікуваних рішень, яка виступає основою творчості. Творчий потенціал, зі свого боку, характеризується сукупністю творчих здібностей, особливостей творчого мислення та внутрішніх ресурсів людини. Слід зауважити, що творчість та

творчій потенціал є ключовими факторами успіху у сферах, де необхідно застосовувати творчі підходи, наприклад наука, філософія, мистецтво тощо. Розвиток креативності та творчого потенціалу людини є невід'ємною складовою й освітнього процесу, який повинен сприяти формуванню нестандартного мислення. Важливо підтримувати та розвивати творчі здібності людей, щоб створювати нові ідеї та продукти, які змінюють світ навколо нас.

Крім того, творчість є “спосіб здійснення гуманізму” і умовою “буття дійсного гуманізму у вигляді практичної все загальності”; вона можлива “лише як всезагальність одиничного, опосередкована загальністю”. Творчість є “корисним здійсненням блага через істину у красі”, “найбільш розвиненим способом розвитку” [4, с. 10].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Підсумовуючи, слід наголосити, що звернувшись до різних досліджень та теорій, можна зробити висновок, що творчість – це комплексне поняття, яке включає в себе різні аспекти і складові, такі як пізнання, уяву, відображення, діалектику, свідомість тощо. Людська творчість є досить складним та неоднозначним явищем, пов'язана з розвитком свідомості та здатністю до перетворюючої діяльності.

Творчий потенціал людини є ресурсом, який може бути розкритий на різних рівнях, у різних сферах і в різний час. Загалом, творчість є важливим елементом людської культури та прогресу, який має велике значення для розвитку суспільства та самої людської особистості. Крім того, усі особливості і риси творчої особистості можуть розвиватись та змінюватись в процесі життя, та залежать від різноманітних факторів, таких як соціальне середовище, досвід, спілкування з іншими творчими людьми.

Творчість є складним та багатогранним явищем, яке можна вивчати та розвивати, і яке відіграє важливу роль у розвитку сучасного суспільства та культури.

Творчий потенціал виступає як рушійна сила розвитку суспільства. Творчій особистості властиве креативне бачення навколишнього світу, прагнення до розв'язання проблем та протиріч які виникають перед нею, самоактуалізації. Він базується на дії, творчій діяльності, навичках, здібностях, активності особистості яка являється частиною суспільства.

Слід наголосити, що єдиним критерієм творчого потенціалу особистості є здатність до розвитку діяльності з ініціативи самого суб'єкта. Таким чином, можна вирішувати винахідницькі завдання, оскільки вони потребують творчого мислення та ініціативи.

Творчий потенціал є однією з ключових рушійних сил розвитку сучасного суспільства. Він визначає не тільки науковий та технічний прогрес, але й культурні та соціальні зміни. Творчість дозволяє людям відкривати нові можливості та знаходити нестандартні рішення проблем.

Стимулюючи інноваційний розвиток, творчий потенціал підтримує конкурентноспроможність суспільства на глобальному рівні. Творчість сприяє зміцненню соціальної інтеграції та взаєморозуміння між людьми, що є необхідною умовою для розвитку гармонійного суспільства. Отже, розвиток творчого потенціалу повинен бути пріоритетною ціллю будь-якого суспільства.

Список використаних джерел:

1. Гопка, ОМ 2016, *Творчий потенціал особистості як наукова категорія*, Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, с. 11-14.
2. Кузнєцова, ІВ, Дорошенко, ПФ & Доннікова, ІА 1997, ‘Вища освіта України в контексті нової

соціокультурної парадигми', *Філософія освіти в сучасній Україні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції "Філософія сучасної освіти та стан її розробки в Україні"*, Київ: ІЗМН, с. 163 – 164.

3. Моляко, ВО (ред.) & Музика, ОЛ (ред.) 2006, *Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень*. Колективна монографія, Житомир: Рута, 320 с.
4. Новіков, БВ 2015, 'Про основний принцип дійсного гуманізму', *Творчість у філософських вимірах*, Київ: ВК "Політехніка", 187 с.
5. Моляко, ВО 2004, 'Психологія творчості – нова парадигма дослідження конструктивної діяльності людини', *Практична психологія та соціальна робота*, Київ, Вип. 8, с. 1-4.
6. Холоденко, ВО 2019, 'Творчий потенціал особистості: зміст, структура та передумови успішної реалізації у мистецькій освіті', *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти*, Київ, Вип.26, с. 22 – 26.
7. Шинкарук, ВІ 2002, *Філософський енциклопедичний словник*, Київ: Абрис, 751 с.
8. Яременко, ЛА 2010, 'Креативність як творчість: спільне та відмінне', *Вища освіта України*, № 4, с. 117-123.

References:

1. Нопка, ОМ 2016, *Tvorchyi potentsial osobystosti yak naukova katehoriia (Creative potential of the individual as a scientific category)*, Kyiv: NPU imeni M.P. Drahomanova, s. 11-14.
2. Kuznietsova, IV, Doroshenko, PF & Donnikova, IA 1997, 'Vyshcha osvita Ukrainy v konteksti novoi sotsiokulturnoi paradyhmy (Higher education of Ukraine in the context of a new socio-cultural paradigm)', *Filosofii osvity v suchasni Ukraini: Materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii "Filosofii suchasnoi osvity ta stan yii rozrobky v Ukraini"*, Kyiv: IZMN, s. 163 – 164.
3. Moliako, VO (red.) & Muzyka, OL (red.) 2006, *Zdibnosti, tvorchist, obdarovanist: teoriia, metodyka, rezultaty doslidzhen (Abilities, creativity, giftedness: theory, methodology, research results)*. Kolektyvna monohrafiia, Zhytomyr: Ruta, 320 s.
4. Novikov, BV 2015, 'Pro osnovnyi pryntsyp diisnoho humanizmu (On the basic principle of real humanism)', *Tvorchist u filozofskykh vymirakh*, Kyiv: VK "Politekhnika", 187 s.
5. Moliako, VO 2004, 'Psykhologii tvorchosti – nova paradyhma doslidzhennia konstruktyvnoi diialnosti liudyny (Psychology of creativity - a new paradigm for the study of constructive human activity)', *Praktychna psykhologii ta sotsialna robota*, Kyiv, Vyp. 8, s. 1-4.
6. Kholodenko, VO 2019, 'Tvorchyi potentsial osobystosti: zmist, struktura ta peredumovy uspishnoi realizatsii u mystetskii osviti (Creative potential of the individual: content, structure and prerequisites for successful implementation in art education)', *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P.Drahomanova. Seriiia 14. Teoriia i metodyka mystetskoi osvity*, Kyiv, Vyp.26, s. 22 – 26.
7. Shynkaruk, VI 2002, *Filosofskiy entsyklopedychniy slovnyk (Philosophical encyclopedic dictionary)*, Kyiv: Abrys, 751 s.
8. Yaremenko, LA 2010, 'Kreatyvnist yak tvorchist: spilne ta vidminne (Creativity as creativity: common and different)', *Vyshcha osvita Ukrainy*, № 4, s. 117-123.